

Een ervaring waar iedereen mee te maken krijgt

Henriëtte van der Horst

Iedereen krijgt in haar of zijn leven te maken met verlies en rouw. Dat kan al vroeg in iemands leven het geval zijn. Toen mijn zoon drie was, verloor hij tijdens een korte vakantie in Spanje zijn lievelingsknuffel, een aapje dat hij van zijn opa had gekregen. Hij had het waarschijnlijk uit zijn handen laten glippen tijdens een wandeling. Hij was heel verdrietig, we zouden en moesten het aapje vinden. We hebben de wandeling een aantal keren opnieuw gemaakt in de hoop dat we zijn knuffel zouden aantreffen, maar vergeefs. De eerste paar avonden wilde hij niet naar bed, want aapje was er niet om hem gezelschap te houden. Na een paar weken zakte zijn verdriet, maar hij bleef wel nog een jaar lang af en toe terugkomen op het verlies van zijn lievelingsknuffel. En geen van zijn andere knuffels heeft ooit die bijzondere status bereikt.

Nu kun je natuurlijk zeggen dat er ergere dingen zijn, en ja dat is zo. Een van mijn reisgenoten, ik was met een paar vriendinnen en mijn zoontje op pad, vond het wel wat overdreven. Dat is mijns inziens belangrijk aan verlies en rouw: voor anderen is het soms niet voor te stellen of in te voelen wat het verlies van iets of iemand betekent.

Er zijn veel prachtige romans verschenen over verlies en rouw, alsmede veel wetenschappelijke literatuur hierover. In dit nummer komen een aantal romans over verlies en rouw, maar ook theorieën over hoe het rouwproces verloopt of volgens sommigen hoort te verlopen om ‘adequaat’ te zijn, aan bod.

In haar essay ‘Mag een arts rouwen?’ reflecteert Wendy Tollenaar, verlies- en rouwtherapeut, op haar boek *Mijn eerste euthanasie, verhalen van artsen*. Zij staat stil bij een paar theorieën over rouw en rouwverwerking en constateert dat theorie en praktijk lang niet altijd overeenkomen. Ze constateert ook dat artsen zelf het woord

rouw niet in de mond nemen als ze praten over het verlies van hun patiënt, terwijl dat verlies wel grote impact op hen heeft. Is het dan geen rouw?

Ook Wouter van Ewijk staat in zijn essay ‘Het schiet niet erg op met de rouwverwerking’ stil bij het rouwproces, hij doet dat aan de hand van het boek van Irvin en Marilyn Yalom *Een kwestie van dood en leven* waarin ze om de beurt een hoofdstuk schreven over de ziekte en nadere dood van Marilyn. Hoewel Irvin als psychotherapeut veel, zo niet alles van rouw en rouwverwerking dacht af te weten, moet hij constateren dat als het hemzelf overkomt, alles toch anders blijkt te gaan.

In haar essay ‘Ver voordat de dood hen definitief scheidt’ bespreekt Caroline Pater aan de hand van de boeken van Christien Brinkgreve en Sarah Tarlow wat het met mensen doet als hun partner door ziekte of om andere reden langzaam van hen verwijderd raakt. Schuldgevoelens, de vraag of je wel goed voor iemand gezorgd hebt, echt van hem gehouden hebt, steken daarbij haast onvermijdelijk de kop op.

Vaak wordt aangenomen dat verlies en rouw vooral van toepassing zijn als iemand een dierbare persoon verliet door overlijden. Koos Neuvel staat in zijn essay ‘Nog maar half een mens’ stil bij de fenomenen amputatie en fantoompijn, zowel in letterlijke als figuurlijke zin. Hoe ga je om met het verlies van een ledemaat, maar ook hoe ga je om met verlies van een geliefde waardoor je het gevoel krijgt dat een deel van jou weggesneden is, met hevige pijn als gevolg.

Arko Oderwald bespreekt in zijn essay ‘Bruggen van schrijver naar lezer’

vier onconventionele teksten over verlies en concentreert zich daarbij vooral op de vorm en minder op de inhoud. Hoe geef je rouw in woorden gestalte? Hij betoogt dat die vorm ook juist weer de brug kan zijn waarop schrijver en

lezer elkaar ontmoeten.

Sjaak van der Geest schrijft in zijn essay ‘het verlies van een kind’ over het verlies van zijn kleinzoon, die vlak na de geboorte overleed. Zijn dochter Rimke schreef een boek over het verlies van haar kind *Sigur- voor even en altijd*. Hij staat stil bij de uitspraak ‘gedeelde smart is halve smart’ en constateert dat dat lang niet voor iedereen opgaat. Hij haalt daarbij Thomése aan over het verlies van zijn kindje, die anderen zoveel mogelijk op afstand wilde houden. In het geval van het verlies van Sigur blijkt het juist wel op te gaan, het delen met familie en vrienden heeft hen juist erg getroost en geholpen.

‘Wat krijgen op het onbevattelijke’, is de titel van het interview dat Henk Maassen had met Jan Siebelink. De aanleiding is het verschijnen van zijn boek *Rouwejournaal* waarin hij zijn overpeinzingen, gedachten en gevoelens na het overlijden van zijn vrouw heeft opgetekend.

Floor Gerritsma reflecteert, evenals Wendy Tollenaar, in haar essay ‘Helende natuur’, op haar eigen boek *Wat er was*, in dit geval een roman die over wandelen, verlies en de helende werking van de natuur. Zij schrijft over hoe de hoofdpersoon in haar roman verlies en rouw beleeft, hoe zij als auteur deze ervaring heeft geprobeerd vorm te geven, en hoe die ervaring van haar hoofdpersoon in verband staat met wat zij zelf aan verlies en rouw heeft meegemaakt.

Ook poëzie en de mogelijk helende, in ieder geval troostende, werking daarvan komt in dit nummer aan de orde: Aafke de Groot bespreekt een gedicht van Vasalis en ondergetekende bespreekt *De gedichtenapotheek* van Philip Huff.

We eindigen het nummer met een kort overzicht door Henk Maassen van wat de afgelopen maand in de rubriek Scoop op de website van Literatuur & Geneeskunde aan boeken, films en tentoonstellingen besproken is.